

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРАЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЫ-ФАРАБИ

**«ТІЛДЕРДІ ШЕТ ТІЛІ РЕТІНДЕ
ДЕҢГЕЙЛЕП ОҚЫТУ ТӘЖІРИБЕСІ»**

атты республикалық ғылыми-әдістемелік конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

20 қараша 2009 ж.

МАТЕРИАЛЫ

республиканской научно-методической конференции

**«ОПЫТ УРОВНЕВОГО ОБУЧЕНИЯ
ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ»**

20 ноября 2009 г.

Алматы
2009

Мазмұны

.....	3
ДЕҢГЕЙЛЕП ОҚЫТУДЫҢ ӘЛЕМДІК ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ТӘЖІРИБЕСІ	
ерді деңгейлеп оқытуда мультимедиалық	5
вность студентов к самостоятельной	10
я обеспеченность.....	10
оторых особенностях лексических	
вневом обучении английскому	16
ық қатынастар факультетінде араб тілін	21
ркі тілдері ортақтығы және шет тілін	29
лік.....	29
ттерге ағылшын тілін үйретудегі	35
циясы.....	35
е грамматике немецкого языка на	41
.....	41
лова К.К. Студенттерге қытай тіліндегі	48
етіндерді аударуды игерту.....	48
былқызы М. Язык прессы при	53
языкам.....	53
Формирование умений языковой и	59
петенции.....	59
рін деңгейлеп оқытудағы негізгі	65
.....	65
нды оқулық – сабақ берудің үлгілі	78
.....	78
отерлік технологиялардың қазіргі	83
удың құралы ретіндегі	83
.....	83
лдинова М.Т. Ағылшын тілінің	88
егі рөлі.....	88

Қалиоллақызы А. Қытай тілін оқытуда назар аударуға тиісті	
түйіндер.....	91
Әріпов Ә. Қазақ аудиториясына жапон тілін оқыту	
мәселесі.....	95

ҚАЗАҚ ТІЛІН ШЕТ ТІЛ РЕТІНДЕ ДЕҢГЕЙЛЕП ОҚЫТУ ТӘЖІРИБЕСІ

Тұмбаева Р.Н. Орыс аудиториясына қазақ тілін деңгейлеп	
оқытудың кейбір мәселелері.....	99
Абдисулейменова Р.Ш. Студенттің қабылдау қабілетіне қарай	
тілді сатылай меңгерту.....	104
Омарова Б.А. Тілді шет тілі ретінде оқытуда бастапқы	
дыбыстау дағдысын қалыптастыру тәжірибесі.....	109
Абдрахманова Қ.Ж. Қазақ тілін оқытудағы қатысымдық әдістің	
маңызы.....	120
Құлжанова Б.Р. Түркі ғұламалары түркі тілінің мәртебесі	
туралы.....	127
Ахметалиева Г.У. Ж. Аймауытов пен М. Дулатов	
шығармаларындағы синонимдердің танымдық	
ерекшеліктері.....	132
Бөрібаева С.Б. М. Әуезовтің «Абай жолы» роман-	
эпопеясындағы көмекші есімді құрама баяндауышты есімді	
сөйлемдер.....	138
Ақбұзауова Б. Қоғамдық-саяси метафораларды	
аудару.....	145
Абдвахитова Г.Н., Тілеужанова Г.Т. Басқа ұлт өкілдеріне	
қазақ тілін оқытудың кейбір мәселелері.....	149

үрдісі компьютер мен Интернетке жол берді. Компьютерге негізделген коммуникация ауызекі ағылшын мен жазба ағылшын тілі арасындағы айырмашылықты жоюда. Сөйтіп ол бейресми ауызекі сөйлеу тілінің дамуына да септігін тигізді. 80 пайызы басқа шет тілдерден енген ағылшын тілінің сөздік қоры өте бай. Бұл тілдегі көп сөздер испан, француз, хинди, қытай және батыс африкалық сияқты тілдерден енген. Бұл тілдік ортақ сипаттың пайда болуына әкеледі. Сонымен қатар, әртүрлі ағылшын диалектілері де пайда бола бастады. Олар: американдық, британдық, канадалық, индиялық, австралиялық және тағы басқалар. Сөйтіп әр елде сөйленетін бір ғана ағылшын тілі әртүрлі өзгерістерге ұшырып жатады. Тарихта бұрын-соңды дәл ағылшын тілі сияқты ешбір тіл сонша үлкен көлемде қолданылмаған екен. Сондықтан бұл тілдің жақтаушылары тіл болашағынан алаңдаулы да болып отыр. Уақыт өткен сайын ағылшын тілі жаңа өзгерістерге ұшырайды. Тіл және оның қолданылуы сол тілдің басқа тілдермен байланысына қарай өзгереді. Ағылшын тілі ролінің болашағы туралы көтерілетін бір мәселе – оның жеке әлемдік стандартты ағылшын тілі болып қалыптасуында. Бұл тілдік дамуларға, геолінгвистикалық өзгешеліктің жоғалуына әкеп соғады. Ал, екінші жағынан алғанда, ағылшын тілінің халықаралық қарым-қатынастың механизмі болғандықтан және мәдени ерекшеліктерді құрудың басты негізі болғандықтан, оның көптеген жергілікті мәдени ерекшеліктердің дамуына септігін тигізуі әбден мүмкін. Ал, бұл тілдің салалануына және ағылшын тілінің лингва-франко тілі ретіндегі тілдік роліне қауіп төндіруі мүмкін.

Келесі 50 жыл көлемінде ағылшын тілін ысырып тастап шығатын тіл бар деуге негіз жоқ. Өйтсе де мұндай тілдік өзгерістер экономикалық даму әсерінен туындауы әбден мүмкін. Себебі, дәл осы экономикалық даму экономикасы өркендеген елдің тілінде сөйлейтін орта тап өкілдерін көбейтеді. Өкіметтерінің саяси басымдылықтарына байланысты ағылшын, неміс және француз тілдері халықаралық тіл қатарына енгені белгілі. Бірақ экономикасы мен демографиялық ахуалы тілдердің дамуына көбірек әсер ететін 21 ғасырда бұл үрдістің жалғасуы екіталай. Ағылшын тілінің халықаралық тіл санатына

енгеніне небары 50 жыл болды. Егер осындай қалыптасқан тілдік бағыттар жалғасын табар болса, әлемде ағылшын тіліне басымдылық танытатын жаңа тілдің келуіне әлі 100 жылдай уақыт бар деуге болады. Дегенмен де бұл ағылшын тілі басқа тілді алмастырады деген сөз емес. Қайта ол басқа тілдермен бірігін, толықтырылады. Бұл әлемге жаңаша көзбен, жаңаша оймен қарауға мүмкіндік береді.

*Қалиоллақызы А.,
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың
қазіргі шығыс тілдері кафедрасының
оқытушысы*

ҚЫТАЙ ТІЛІН ОҚЫТУДА НАЗАР АУДАРУҒА ТИІСТІ ТҮЙІНДЕР

Адамдар тіл арқылы бір бірімен қатынас жасайды. Егер тіл болмаса адамдар арасындағы ең шешуші маңыз алатын байланыс үзіледі, тіпті қоғамның дамуы адамдардың заттық және рухани байлық жарату жолындағы ортақ күресі мен қимылы тоқтап қалады. Нақтап айтқанда қоғамдық өндірістің өмір сүруі мүмкін емес деп айта аламыз демек тіл қоғамдық қажеттіліктен туған.

Тіл мен мәдениет өзара байланысты болады. Тіл оқытуды оның мәдениеттік мазмұнына қоя отырып, тілді оқытумен бірге оқыту объектісіне тілдің мәдени білімдерін сананы үйрету. Мұндай көзқараспен амали қимыл тұңғыш ХХ ғасырдың жетпісінші жылдарынан басталған. Тіл оқыту саласында ХХ ғасырдың жетпісінші жылдарынан кейін тіл оқытудың жаңа көзқарастары мен методы, яғни, қарым-қатынас тіл ғылымы барлыққа келді. Қарым қатынас тіл ғылымының ерекшелігі. Тіл құрылымына назар аударумен бірге тілдің қарам қатынастық қызметіне ерекше мән береді. Тіл оқытудың жаппай қолданылуы тіл мен мәдениетті оқыту барысында бірлікке келуіне орай назариялық және амалияттық жақтан негіз қалау.

Елімізде қытай тілін оқыту саласында көптеген мамандар, оқымыстылар өз ойларын ортаға салып келеді. Төменде, мен, қытай тілін оқыту барысында студенттердің оқулыққа сәйкесуі, қытай халқының мәдениеті, мұғалім мен студент арасындағы сәйкестік туралы өз көз қарасымды ортаға салмақшымын.

Қытай тілі оқулығы мұғалімдердің оқыту барысында студенттерге білім берудегі негізгі материал қайнары әрі студенттердің қытай тілін үйренудегі пайдаланатын негізгі білім құралы. Мұғалім, студент, оқулық бұл үшеуі сабақхана оқытуындағы үш негізгі тұлға. Мұғалім дәстүрлі оқыту көз қарасынан аулақ болуы, оқулықтағы біліммен шектелін қалмай, жаңа оқыту көз қарасын алдын ала қабылдауы, жаңа оқыту көз қарасының мазмұндық ерекшелігіне қанық болуы оқыту барысында оқулық қамдап отырған білімдік мазмұндарды толық игеріп, үйренуге жебеп отыруы тиіс. Мысалы, «Қытай тілі» оқулығы I бөлімінің мақсаты: студенттерге қытай тілін игерудегі бастапқы білімдерді беру. Дауысты және дауыссыз дыбыстарды, буындарды, тондарды және алғашқы тілдік білімдерді үйрету.

Мен, сабақты оқыту барысында ең алдымен жинақтап сөйлеп, Көп жаттықтыру әдісін қолданамын. өтілмекші болған мәтіннің мазмұнын ықшамдап сөйлеп болған соң, мәтіннің мазмұнына қатысты кейбір иероглиф жөнінде жеке-жеке тоқталам, сегізінші сабақ 你吃什么 - ны өткен кезде сабақтың негізі болған 吃 жеу сөзінің әр түрлі тілдік ортадағы мағыналарына мынандай мысал келтіріп түсіндірем 1. 吃 жеу, ішу. 吃饭 тамақ жеу. 吃 Сору, жұту, тарту 这种纸不吃墨 бұл қағаз сия сормайды. 3. 吃 құрту, жою 吃掉敌人 жауды құрту. 4. 吃 өзгелік етіс түрінде келеді 吃败仗 жеңілу.

Қытай тіліндегі 吃 сөзінің «жеу» деген мағынасынан басқа көптеген мағыналарының бар екенін студенттерге осы мәтінге байланыстыра отырып, әр түрлі сөйлемді құрау және жаттықтыру арқылы одан ары ішкерлей түсіндіру керек.

Қорытып айтқанда, мұғалім алдымен оқулыққа сәйкесуі, оқулықтағы мазмұнға мұқият талдау жасауы, оқулықтың мазмұнына ерекше қанық болуы. Оқуға әдісіне жаңалық жаратып, студенттердің сұраған сұрағына толық, әрі дұрыс жауап бере алуы, студенттерді талқыға ұйымдастыра алуы, тіпті ойын көрсету әдістерімен студенттерді сабаққа қызықтыруы керек. Сондай-ақ, көңілді үйрену ортасын жаратып, сабақханадағы әрбір студентке сөйлеу орайын беру керек. Міне бұл қызықты үйрену ортасын жарату болып табылады. Жоғарыдағы тәсілдер арқылы студенттер өтіліп жатқан мәтіннің мазмұнына бейімделеді, әрі ой жүргізеді, ойлау негізінде сөйлейді. Осы арқылы ыждағаттылықпен ой жүргірту барысын қалыптастырады.

Ұлттардың ұқсамауына сай әр ұлттың тұрмыс мазмұны мен мәдениетінің бейнелену формалары да түрліше болады. Бұл арада парық тудырып отырған нәрсе сол ұлттың жан дүниесі сұлулығының ақпараттарымен әр озық дәстүрлі мұрасы. Әрине, мұндай ұлттық мәдениет көзқарасына мұғалім өзі қанық болып, толық бейнелей алғанда ғана студенттер толық түсіне алады. Сонда ғана студенттерде қытай тілінен жеткізілген ақпарат мазмұндарын жасампаздықпен қабылдай алады. Мысалы, **我学习汉语**

деген сабақтағы негізгі **您贵姓** деген диалогты өткенде алдымен сабақтың мазмұнын төте сөйлемей, студенттерге өз ұлтының балаға ат қою дәстүрін, ер мен әйел атындағы парықтарды түсіндіру содан барып қытайша кісі аттары тегі және аты болып екі бөліктен, яғни тегі алдында аты соңында келетінін, тегі көбінде бір иероглифтен тұрады, екі иероглифтен тұратын тегтер сиректеу кездеседі. Аттар екі екі иероглифтен, кейбіреулері бір иероглифтен тұратынын түсіндіру керек.

Қытай халқы мен қазақ халқының тұрмыс-тіршілігі мен жасаған ортасының айырмашылығына байланысты балаға ат қою жағында белгілі парықтар бар. Қытай тілі мұғалімдері оқыту барысында ұлттық мәдениеттер арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды салыстыра көрсетін сабақ сөйлесе, біріншіден, студенттерді қызықтырады, екіншіден, студенттер

қытай халқының ұлттық салт-дәстүрін үйрену барысында мол тіл үйрену ортасына ие болады да, оқыту өнімі жоғарылайды.

Қытай әріпі – қытай халқы ойлап тапқан өзгеше мәдениет нәтижесі болып, мағыналы жазуға жатады. Жұрт жағынан қытай ұлтының ойы, діні, философиясы, әдет-ғұрпының айнасы деп қаралып келеді. Ол көрнекті, образды, мәнді және ұғымды болып, онда терең мәдениет факторлары қамтылған. Сондықтан қытай тілін оқыту барысында қытай жазуының мәдениет астарын үйлесімді қоса сөйлеу оқыту нәтижесін жақсартта түсетіндігінде дау жоқ. Мысалы, 中国 деген екі сөзді түсіндіргенде қытайдың 中 орта, орталық деген мағынада 国 мемлекет, ел деген мағына береді. Сонда қытайлықтар өздерін жердің ортасында тұрмыз деп есептеген. Сол себепті олар өздерін «аспан асты еліміз» деп атайды. Ал 天安门 деген атауда 天көк жүзі, аспан деген ұғымды, 安 тыныштық деген ұғымды 门 ескілік деген ұғымды білдіреді. 天安门ымыз аспан астындағы тыныштық есігі деген сөз.

Қытай тілі дүниедегі ең бай тілдердің бірі. Оның тарихы ұзақ мәдени мәні терең. Оның көптеген құрылымдарының мағынасы, оның мәдени астары мен тіке байланысты болады. Мысалы, 推敲 деген осы бір қолдың жай ғана екі түрлі қимылын (推 итеру, 敲 қағу) білдіретін сөз «ой елегінен өткізу» деген мағынаны білдіреді.

Қытай тілінің басты ерекшелігі морфологиялық өзгерістің кемшілігі, сөз жасап, сөйлем құрауы, негізінен көмекші сөзбен сөздің орын тәртібі арқылы орындалады. Қытай тілі үнді-еуропа тілдері жүйесі сияқты сыртқы құрылымы, мағынасы, формалық логиканың талабына үйлесуіне қарамастан, қайта ішкі мағынасын игеруге, ықшам да, қарапайым болуына назар аударады.

Қытай тілін оқытуда мұғалімнің студентпен сәйкесуі керек. Студенттің мұғаліммен сәйкесуі екі түрлі болады. Біріншісі, мұғалім алдындағы студенттердің тілдік негізі өте парықты болады. Мұғалім осы парықты айыра білуімен қатар әртүрлі

ерекшеліктерге ие студенттерге тең көзбен қарауы керек. Мұғалім оқыту барысында, оқыту міндетімен ғана шектелмей, бір бөлім тілдік негізі әлсіз оқушылардың табысқа жету сезімін оятып, сенімін шыңдау, әрбір бөлім тілдік негізі жақсы студенттердің де қажетін қанағаттандыру керек. Бұл екі түйінге немқұрайлы қарауға мүлде болмайды. Мұғалім студенттердің нақты жағдайынан қарай талдау жасай отырып, оқыту мазмұнына оқулықтан тысқары мазмұндарды да енгізіп белгілі мөлшерде оқыту мазмұнын әрі қиындатып студенттердің жасампаздық қабілетін арттыру керек.

Қытай тілін оқыту барысында тыңдау, сөйлеу, оқу, жазудың біреуі кем болса болмайтын төрт түрлі маңызды саты. Мұғалім сабақты өту барысында төрт түрлі талапты мұғалім студенттерге қоя білу тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қытайша-Қазақша сөздік
2. Тіл және аударма журналы, 2006жылғы 6 сан

Әріпов Ә.,

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың қазіргі шығыс тілдері кафедрасының оқытушысы

ҚАЗАҚ АУДИТОРИЯСЫНА ЖАПОН ТІЛІН ОҚЫТУ МӘСЕЛЕСІ

Елімізде шығыстану ғылым ретінде қалыптасқалы басқа шығыс тілдерімен қатар жапон тілі де біршама университеттерімізде және оқу орталықтарында үйретіліп келеді. Біз білетіндей жапон тілі Жапонияның мемлекеттік тілі. Сонымен бірге жапон тілі белгілі бір деңгейде Жапониядан басқа Оңтүстік Кореяда, АҚШ-тың Гавай аралдарында, Тайванда және Гуамда және т.б жерлерде таралған. Дүниеде жапон тілінде сөйлеушілердің саны 100 миллион адамнан асып түседі. Оның үстіне Жапония XX-шы ғасырдың аяқ шенінен